

УДК 37:[378.147:373.5.011.3-051]

РОЛЬ ЕСТРАДНОГО ВОКАЛЬНОГО АНСАМБЛЮ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ НАПРЯМКІВ ОСВІТИ

Бондарчук А.Я., к. пед. н.,
доцент кафедри пісенно-хорової практики та постановки голосу
Рівненський державний гуманітарний університет

Стаття присвячена висвітленню ролі естрадного вокального ансамблю у навчальному процесі музично-педагогічних напрямків освіти. Автором проаналізовано вплив естрадного ансамблевого виконавства на формування професійних навичок майбутніх викладачів музичного мистецтва.

Ключові слова: вокальний ансамбль, естрадне виконавство, вокально-хорові навички, а capella.

Статья посвящена раскрытию роли эстрадного вокального ансамбля в учебном процессе музыкально-педагогических направлений образования. Автором проанализировано влияние эстрадного ансамблевого исполнительства на формирование профессиональных навыков будущих учителей музыкального искусства.

Ключевые слова: вокальный ансамбль, эстрадное исполнительство, вокально-хоровые навыки, а capella.

Bondarchuk A.Ya. THE ROLE OF ESTABLISHED VOCAL ANSAMBLI IN FORMATION OF PROFESSIONAL SKILLS OF STUDENTS OF MUSIC AND PEDAGOGICAL DIRECTIONS OF EDUCATION

The purpose of the research is to analyze and generalize the role of the pop vocal ensemble in shaping the professional skills of students in the musical and pedagogical areas of education.

To achieve this goal a number of tasks were solved:

- the state of research of the problem in the scientific literature is analyzed;
- the problems of the functioning of the pop vocal ensemble have been studied;
- the performance characteristics are determined and the main vocal and technical principles of pop singing ensemble are revealed.

Characterizing the variety of singing, it is noted that it combines several: academic, folk, jazz and presupposes the possession of vocal techniques such as: belting, twan, subton, falset, jodel, vibrate, chimica, goat, drive, glisundo, etc. This very vocal art opens a new, unknown world for students of musical and pedagogical areas of education, making it interesting, colorful, deep and professional. It has been established that participation in the variety vocal ensemble helps to broaden the worldview, creative potential, creativity of thinking of the future teacher of musical art.

Assessment of the knowledge and skills acquired by the student in the variety vocal ensemble takes place during his professional activity. The formed executive skills testify to his artistic level and the suitability for realization of the acquired experience during his professional activity.

Analyzing the state of the problem of the role of the pop vocal ensemble in shaping the professional skills of students in the musical and pedagogical directions of education in the scientific literature, it was established that the field of pop vocal performances is practically in the stage of formation. That is why we consider the peculiarities of the functioning of the pop vocal ensemble, the features of the performance are determined and the basic vocal-technical principles of the ensemble pop singing are revealed. This made it possible to conclude that the participation of students in the musical and pedagogical areas of education in the variety vocal ensemble helps to enrich their professional level, namely: to master new genres, manners, styles, techniques of vocal art; get acquainted with modern repertoire; to master the experience of working with a microphone; take active part in concert life. All these moments create a number of positive emotions that affect the psychological and physical health of the student – the future head of the pop vocal ensemble.

Key words: vocal ensemble, variety performance, vocal-choral skills, capella.

Постановка проблеми. Сучасне музичне мистецтво завжди було, є і, мабуть, буде об'єктом суперечностей, дискусій, розбіжностей у поглядах і творчих непорозуміннь. Нові музичні терміни та назви, стилі, напрямки, течії виникають останнім часом із надзвичайною інтенсивністю. Недарма інтерес науковців до естрадної музики в останні роки значно зріс, адже вона охоплює собою великий простір у музичному житті суспільства.

Сьогодні галузь естрадного виконавства практично перебуває в стадії становлення, про що свідчить мала кількість музикознавчих і методичних праць з означеної проблеми. У зв'язку з цим виникає потреба у вивченні ролі естрадного вокального ансамблю у формуванні особистості музиканта-педагога, специфіки естрадного вокального виконавства і вокальної педагогіки.

На сучасному етапі актуалізується проблема синтезу культур та обміну музичними традиціями, вокальними методиками, репертуаром, педагогічним досвідом виховання підростаючого покоління відповідно до соціокультурних вимог світової цивілізації. Головною метою музично-педагогічної освіти є всебічний розвиток студента – майбутнього викладача музичного мистецтва, керівника вокального ансамблю. Навчання у вищому навчальному закладі є для нього основою та засобом розвитку його професійної майстерності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє констатувати наявність суперечностей між потребою в формуванні професійних якостей студентів у процесі вокально-ансамблевої діяльності і недостатньою обґрунтованістю теоретико-методологічних основ зазначеної роботи.

Вокальна підготовка майбутніх вчителів музичного мистецтва завжди була в полі зору провідних науковців, зокрема таких як: Л. Масол, О. Олексюк, Г. Падалко, О. Ростовський, Л. Василенко, В. Доронюк, Л. Лабінцева, О. Матвеева, Г. Панченко та ін. Питанням саме естрадного співу присвячені праці А. Арутюнової, Н. Дрожжиної, М. Мозгового, О. Кліппа. Питання методичної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва до співацької діяльності з учнями висвітлено у роботах із теорії та методики музичного навчання Л. Василенко, Л. Гавриленко, Т. Жигінас, Л. Каменецької, О. Матвеевої, Є. Проворової, Г. Саїк, Л. Тоцької та ін. Становлення особистості студента музично-педагогічних напрямів освіти є результатом втілення творчих можливостей, їх активізації під час інтелектуальних та емоційних процесів навчальної діяльності, вивчення та виконання музичних творів. На це вказують такі дослідники: Е. Абдулліна, Л. Арчажникова, А. Козир, Г. Падалка, Г. Ципіна, О. Щолокова.

Також проаналізовано науково-методичні праці у сфері вокального навчання (В. Антонюк, Б. Гнидь, Н. Гребенюк, Л. Дмитрієв, А. Саркісян, Ю. Юцевич) і дослідження механізмів вокальної підготовки майбутнього фахівця в педагогічних університетах (Л. Василенко, Л. Гавриленко, І. Гринчук, Т. Жигінас, О. Маруфенко, О. Прядко, А. Ткачук та ін.).

Проте більшість досліджень у галузі вокальної педагогіки спрямовані, все ж таки, на розвиток співочого голосу в академічній манері, а ми говоримо про сучасного вчителя, який повинен знайти підхід до неординарних школярів із неоднозначними смаками, вподобаннями та ін. Саме тому такий студент повинен мати знання і нави-

чки з різних вокальних манер, музичних напрямків, стилів, володіти методами та прийомами роботи над постановкою голосу, вміти демонструвати зразки різноманітних сучасних вокальних прийомів та ін. Такий студент повинен чітко знати спільності та відмінності між академічною та іншими манерами співу. Адже йдеться про викладача – висококваліфікованого спеціаліста, який володіє не лише знаннями про різні манери співу, а й має неабиякі вокальні вміння для того, щоб продемонструвати ту чи іншу манеру, а також здійснити корекцію голосу своїм вихованцям.

Постановка завдання. Мета дослідження – проаналізувати й узагальнити роль естрадного вокального ансамблю у формуванні професійних навичок студентів музично-педагогічних напрямків освіти.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити більш конкретні завдання, а саме:

- проаналізувати стан дослідження проблеми в науковій літературі;
- вивчити питання специфіки функціонування естрадного вокального ансамблю;
- визначити виконавські особливості та розкрити основні вокально-технічні принципи естрадного ансамблевого співу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні стрімко зростає активність молоді в плані участі у різноманітних співочих фестивалях, конкурсах, концертах, шоу-проектах, кастингах тощо. А це, в свою чергу, є свідченням того, що вокальне мистецтво набуває надзвичайної популярності серед молоді. Проте варто зазначити, що це вокальне мистецтво дещо відрізняється від того, якому навчають на музично-педагогічних напрямках освіти у вищих навчальних закладах. Тому, можливо, є виправданою потреба у виокремленні естрадної манери співу на факультетах мистецького спрямування. Адже саме випускників цих спеціальностей готують як керівників вокальних ансамблів, викладачів вокалу тощо. Сучасна молодь і підлітки виховується трішки на інших форматах музичного мистецтва. На жаль, на факультетах музично-педагогічного напрямку вокальна підготовка вчителя була спрямована на опанування академічної манери співу. Ми ніяким чином не вважаємо це неприйнятним, адже найкращі зразки академічного мистецтва потрібно передавати саме тою класичною манерою і давати хоча б мінімальні знання наступному поколінню. Проте не варто недооцінювати і т. зв. «естрадний» спів, оскільки цей вид співу є досить професійним і доступним слухачам і виконавцям. Якщо вважати доцільним запровадження

у навчальний процес саме такого підходу до вокального мистецтва, то нам не уникнути ряду дискусій із цього приводу.

Ціль, яку ми ставимо, – привернути увагу викладачів музично-педагогічних напрямків вищих навчальних закладів до питань всебічного вокального розвитку студентів, а саме: вивчення різножанрових манер співу, оволодіння вокальними техніками, знайомства з музичним матеріалом, що відповідає естрадній вокальній педагогіці, тощо.

Сьогодні багато дискусій виникає на тлі поняття «естрадний спів», і це не дарма. Адже саме поняття «естрадний спів» має дещо неоднозначне пояснення. У першу чергу – це синтез мистецтв, адже вокаліст естрадного жанру обов'язково вдається до шоу: театральної постановки, хореографії, спілкування зі слухачами та багато іншого. Якщо говорити про саму манеру співу, то вона передбачає спів у мікрофон, саме тому першою відмінністю естрадного вокалу від академічного буде атака звуку. І ще одна найвагоміша відмінність естрадного вокалу – сценічність. Якщо академічний спів передбачає як камерне звучання, так і сценічні виступи, то саме слово «естрада» асоціюється з публічністю. Проте не варто забувати, що якісному сценічному виступу передують кропітка щоденна праця над постановкою голосу.

Усі вокалісти добре розуміють, що вокальний звук з'являється завдяки дії двох факторів: вібрації голосових зв'язок і резонансу. Звук, який з'явився внаслідок взаємодії голосових зв'язок і повітря, що видихається, проходить через порожнини і набуває забарвлення, яке відрізняється від мовлення. Ми не зупинятимемося на фізіологічному процесі вібрації голосових зв'язок, а відразу перейдемо до питання управління диханням.

Діафрагма – це основний м'яз, який бере участь у диханні, вона скорочується і стає плоскою, тим самим збільшуючи грудну порожнину у вертикальному напрямку, а міжреберні м'язи і грудна клітка збільшують об'єм грудної порожнини в сторони. Відбувається контроль кількості і швидкості повітря, що надходить. Потрібно стежити за тим, щоб грудна клітка знаходилася у зручному положенні, а черевні м'язи були розслабленими і давали можливість діафрагмі скорочуватися без зусиль. Під час співу важливо контролювати швидкість видиху. Міжреберні м'язи продовжують брати участь у процесі розширення грудної клітки, тоді як контроль здійснюють черевні м'язи, які повільно і поступово підштовхують діафрагму, що знаходиться в стані натяжки. Дуже важливо пам'ятати, що дихання під

час співу є дуже розслабленим процесом. Коли говорять, що співак управляє диханням під час співу, ми повинні розуміти, що це лише контроль над комфортним протіканням цього процесу. Тому не потрібно робити спеціальні вправи для тренування м'язів дихальної системи. Адже діафрагма, міжреберні та черевні м'язи достатньо міцні, щоб задовольняти наші вокальні завдання. За оптимального дихання встановлюється баланс між повітрям і м'язами. Співак повинен вміти управляти і потоком повітря, який видихає, і голосовими зв'язками.

Унікальність голосу співака визначає його резонанс. Як ми уже визначили, звук виникає на зв'язках завдяки повітряному потоку тої чи іншої сили, а от далі він проходить ряд трансформацій. Зв'язані між собою порожнини підсилюють хвилі одних частот і приглушують хвилі інших. Цей процес називають резонансом. Залежно від відчуттів співака розрізняють грудний і головний резонатори. При грудному співак відчуває, ніби голос звучить у ротовій порожнині, горлі, грудях, а при головному – голос рухається у напрямку м'якого піднебіння і виходить ніби через носоглотку до коренів передніх зубів.

Вібрація голосових зв'язок формує початкову якість звуку, а резонанс формує його кінцеві характеристики, завдяки чому голоси відрізняються один від одного. Причина таких відмінностей ховається в унікальній формі і розмірі резонансної системи. Завдяки цьому кожна людина має унікальний голос.

Потрібно пам'ятати два фактори: перший – коливання голосових зв'язок: повітря, що видихається із легенів, взаємодіє з голосовими зв'язками й утворюється звук відповідної висоти та інтенсивності; другий – резонанс, за якого звук проходить через порожнини, що резонують його, видозмінюють і посилюють. Резонансні системи різних людей відрізняються одна від одної, тому кожна людина володіє унікальним голосом.

Отже, лише при розслабленій гортані ваші голосові зв'язки можуть легко взаємодіяти з потоком повітря, що видихається. Лише розслаблене стабільне положення гортані під час співу забезпечить якісний баланс низьких, середніх і високих частот.

У контексті нашого дослідження об'єктом для вивчення є естрадний вокальний ансамбль. Щоб зрозуміти глибше сутність цього поняття, розглянемо детально його складники та сформулюємо визначення цих понять.

Ансамбль у музиці – це спільне злагоджене виконання твору кількома учасниками;

музичний колектив, гурт, група музикантів, що разом виконують твір; звучання у роботі вокально-хорового колективу: унісонний, гармонічний, поліфонічний, художній, темповий, динамічний і дикційно-орфоепічний ансамблі [6].

Вокал у загальному розумінні означає вміння співати, володіння голосом, мистецтво співу, здатність виражати певні емоції голосом на музичному рівні тощо. Багато музикознавців, композиторів і навіть самих виконавців називають його найбільш витонченим музичним інструментом, здатним піднімати глибинні почуття і торкати струни душі. Адже саме людський голос здатний передавати немислиму кількість емоційних відтінків, що недоступно жодному з відомих музичних інструментів.

Естрадний вокал поєднує в собі всю палітру музичного мистецтва. Він відрізняється від академічного більш відкритим і природнім звуком. Проте вокальні навички, правильна позиція й опора звуку також складають основу естрадного вокалу.

Характеризуючи естрадну манеру співу, варто відзначити, що вона поєднує в собі декілька – академічну, народну, джазову – та передбачає володіння вокальними техніками, такими як: белтінг, тванг, субтон, фальцет, йодль, вібрато, хмик, штробас, драйв, глісандо та ін. Таке вокальне мистецтво відкриває новий незвіданий світ студентам музично-педагогічних напрямків освіти, робить його цікавим, різнобарвним, глибоким і професійним. Саме тому участь у естрадному вокальному ансамблі допомагає розширити світогляд, творчий потенціал, креативність мислення майбутнього викладача музичного мистецтва.

Ціллю роботи будь-якого естрадного вокального ансамблю є формування музичної культури студентів музично-педагогічних напрямків освіти засобами сучасного вокального мистецтва. Ансамблева робота тісно пов'язана з хоровою, хоча головною позитивною відмінністю є можливість паралельної індивідуальної роботи: викладач може з легкістю визначити проблемні місця окремого студента та працювати над ними, не відволікаючись від ансамблевої роботи. У хоровому колективі набагато важче стежити за вокальними недоліками кожного учасника. В естрадному вокальному ансамблі, окрім чистоти інтонування, велику роль відіграє однакове темброве забарвлення голосів усіх учасників – т. зв. естрадна манера співу.

Важливу роль у формуванні творчої особистості студента посідає педагог, керівник естрадного вокального ансамблю, завдання якого – дати імпульс для розвитку

творчих здібностей майбутнього викладача музичного мистецтва. Очевидно, що такий поштовх може дати лише педагог, який є творчою особистістю, наділений яскраво вираженими креативними рисами: розвинутою творчою уявою, фантазією та інтуїцією, схильністю до педагогічних інновацій, розвиненістю продуктивного мислення, здатністю до комбінування, свободи асоціацій. Творчий педагог створює на занятті атмосферу, що передбачає схвалення, підтримку пошукової активності студентів, ініціативи, оригінальності та самостійності у вирішенні навчальних завдань; сприяє та стимулює прагнення учасників ансамблю до самовираження, розробляє і конструює нові форми навчальної взаємодії, широко використовує інтерактивні методи і прийоми навчання, спрямовані на розвиток творчої особистості. Заняття у класі естрадного вокального ансамблю створюють атмосферу пошуку і творчості, проблемно-діалогічного спілкування викладача і студентів, перехід педагога на позиції консультанта і помічника, бажання самостійно вибудувати свій творчий навчальний процес [3].

Фундаментом естрадної вокально-ансамблевої підготовки студентів музично-педагогічних напрямків освіти слід вважати три взаємопов'язані фактори:

1) вокально-хорові та диригентські вміння і навички. Заняття з естрадного вокального ансамблю повинні включати роботу над диригентськими вміннями студентів, практичного залучення до керівництва ансамблем, формування вокальної майстерності тощо;

2) музична культура в галузі інструментального виконавства. Важливо, щоб студенти могли виразно, на хорошому професійному рівні виконувати партитури творів, що вивчаються;

3) музично-теоретичні знання. Особливого значення має робота викладача над формуванням умінь студентів – майбутніх керівників вокальних ансамблів образно, цікаво, доступно, грамотно розповісти про твори, що вивчаються, дати коротку анотацію, висловити власну інтерпретацію.

Придбаний виконавський багаж під час роботи в естрадному вокальному ансамблі допоможе відшліфувати знання, вміння та навички з таких дисциплін: хорового диригування, постановки голосу, поліфонії, гармонії, сольфеджіо, аранжування, музичної літератури та ін. [2, с. 73]. Постійне поновлення та розширення цих знань відбувається під час вивчення різноманітного за жанрами, стилями, напрямками музичного репертуару, що є запорукою професійного росту майбутнього викладача музичного

мистецтва – керівника естрадного вокального ансамблю.

Оцінка знань і вмінь, здобутих студентом у естрадному вокальному ансамблі, відбувається під час його професійної діяльності. Сформовані виконавські навички свідчать про його мистецький рівень і придатність до реалізації набутого досвіду під час професійної діяльності.

Варто зазначити, що навички не мають самостійної цінності в художній творчості, не є самоціллю, а лише засобом. Метою завжди є вирішення творчого завдання, а навички – лише один з елементів системи засобів його втілення. Послідовність формування системи виконавських навичок, які студент здобуває під час роботи в естрадному вокальному ансамблі, забезпечує розвиток музиканта. Вирішення творчих завдань залежить від рівня розвитку музичного мислення студента, адже завершальною ланкою цієї системи стає творчо-виконавська діяльність. Тому виховання музичного мислення набуває першочергового значення в навчально-виховному процесі музично-педагогічних напрямків освіти.

Такі властивості, як мелодико-інтонаційне, ладогармонічне, поліфонічне чуття, розуміння музичної форми, ритмічної організації музичного полотна тощо у студентів музично-педагогічних напрямків освіти можна розвинути, займаючись у вокальному ансамблі, який співає твори а сарелла (італ. а сарелла – хоровий спів без інструментального супроводу). Такий спів сприяє досягненню чистоти інтонування, формуванню музично-слухових уявлень і розвитку ладотонального слуху. Вироблення навичок співу без супроводу починається з виконання одноголосних пісень і канонів із самостійним рухом голосів. Яскравим прикладом формування навичок співу а сарелла можуть бути обробки українських народних пісень сучасними композиторами: О. Токар, В. Грицишиним, С. Нудиком та ін.

Адже, як відомо, спів без супроводу сприяє розвитку гармонічного та мелодичного слуху. Зосередженість на особливостях побудови різних видів інтервалів – сучасних гармонічних зворотів (а саме цим характеризується естрадний репертуар) – виховує в студентів музично-педагогічних напрямків освіти відповідальність за чистоту інтонування, гармонічний і мелодичний ансамбль у партії та в усьому колективі.

Також не варто забувати про те, що участь у естрадному вокальному ансамблі поряд з удосконаленням вокальних вмінь (освоєння різноманітних манер співу, вокальних прийомів), знайомством із сучасним репертуаром, досвідом роботи зі звукопідсилюючою

технікою, виступами на сцені дає студенту цілий ряд позитивних емоцій, які впливають на його психологічне та фізіологічне здоров'я. Багато вчених досліджують вплив різних жанрів музики на свідомість, настрої, емоції людини. Внаслідок цих досліджень їм вдалося встановити, що музика позитивно впливає на психіку і загальне самопочуття, добре знімає напругу та стабілізує біоритми усього організму людини, допомагає в інтелектуальному розвитку особистості, стимулює прагнення до самовдосконалення, має здатність розслабляти, допомагаючи позбавитися від стресу [5].

Тому, окрім розвитку вокальних вмінь і навичок, накопичення знань із постановки голосу, диригування, аранжування, гармонії та ін., заняття в естрадному вокальному ансамблі дають студенту психічну врівноваженість, що є надзвичайно важливою для майбутнього викладача музичного мистецтва.

Висновки з проведеного дослідження. Проаналізувавши стан проблеми ролі естрадного вокального ансамблю у формуванні професійних навичок студентів музично-педагогічних напрямків освіти в науковій літературі, ми встановили, що галузь естрадного вокального виконавства практично перебуває в стадії становлення. Саме тому було розглянуто специфіку функціонування естрадного вокального ансамблю, визначено виконавські особливості та розкрито основні вокально-технічні принципи ансамблевого естрадного співу. Це дозволило нам зробити висновки, що участь студентів музично-педагогічних напрямків освіти в естрадному вокальному ансамблі допомагає їм збагатити професійний рівень, а саме: освоїти нові жанри, манери, стилі, прийоми вокального мистецтва; ознайомитися з сучасним репертуаром; оволодіти досвідом роботи зі звукопідсилюючою технікою; брати активну участь у концертному житті. Всі ці моменти створюють цілий ряд позитивних емоцій, які впливають на психологічне та фізичне здоров'я студента – майбутнього керівника естрадного вокального ансамблю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грані педагогічної майстерності (педагогіка мистецької діяльності): навч. посіб. / З.В. Черуха, С.Н. Якимчук, К.С. Маслій та ін. Рівне: РДГУ, 2002. 232 с.
2. Черкасов В. Теорія і методика музичної освіти. К.: ВЦ «Академія», 2016. 240 с.
3. Будко О.М. Розвиток творчих здібностей школярів у позашкільній діяльності. 2011. URL: <https://studfiles.net/preview/2265214/>.
4. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%B1%D0%BB%D1%8C>.